

Dr. Şebnem Korur Fincancı Savunması

Bugün içinde bulunduğum bu ilginç duruma ilişkin beyanımı sizlerle paylaşmaya başlamadan önce bir teşekkürü dile getirmek istiyorum. Yıllardır yaşamak zorunda bırakıldığımız yargılamalardan sonuncusunda, soruşturmadan kovuşturmaya adım adım olağanüstü hukuki değerlendirmeleri ören, bizden derin ve kapsamlı bir hissiyatla kurdukları sözlerin bu baki kubbede bir seda olduğunu bilen, ancak tüm bunlara rağmen avukatlıkta ısrar eden, üzerine yılmadan 582 avukatlık bir dayanışmayı bir hafta gibi kısa bir sürede başaran avukatlarıma bir teşekkür bu. Özellikle 20 yıldır bu dalgalanmalarda insan onuruna yaraşır bir duruşu başarmış sevgili Meriç Eyüboğlu'na ayrı bir teşekkür borçluyum, bu yılları birlikte geçirmiş, her keresinde beni zenginleştirmiş olduğu için. Savcı ifademi alırken, artık yorgunluğun üzerime çöktüğü saatlerde hatırlayamadığım araştırmalarımı, çalışmalarımı, yayımlanan kitaplarımı bana hatırlatan, benden önce sıralayan bir avukatım olduğu için çok şanslıyım. Tutuklama kararına itiraz ise başlı başına Hukuk Fakültelerinde okutulmayı hak ediyor.

Tüm “usul güvenceleri” yerine getiriliyormuş gibi yapılırken, ev aramasının canlı yayınında kurgulanan hakikat bükücülükle hem yargı mensupları hem de kamuoyunda olumsuz etkileme çabalarının, yürütme ile yargının olmaması gereken ilişkisinin, masumiyet karanesi ve adil yargılama hakkının daha başında ihlal edilmesi, gözaltı kararı veren savcının daha ifade dahi alınmadan suçluluğuma karar verip, kendince emin olduğu suçu hiç ilgisi olmayan Türk Tabipleri Birliği Merkez Konsey üyelerine de yükleyerek görevden alınma talebiyle başvurmasının yürüttüğü bu soruşturmayı da nesnellikten, tarafsızlıktan azade kıldığını, adli tıp bildiği iddiası karşısında ön tanı ile tanı ayırımını yapamıyor olmasının çelişkisini, avukatlarıma bilgi vermeden önce tutuklamaya sevk kararının da basın organlarına servis edildiğini, başından beri hepimizin hukuken değil siyaseten öngördüğü bu tabloyu ortaya koyup, buna rağmen yapılmaması gerekenleri tek tek sıralayarak, hukuku koruma çabaları teşekkürün ötesini hak ediyor. Bu kıymetli metin; ilk yayımlandığında okuyup tutuklandıktan sonra yeniden elime geçtiği için tekrar okuma olanağı bulduğum, Haffner'in “Bir Alman'ın Hikayesi” isimli kitabına bir atıf yapmaya itti beni: “*Hepsi kocamış yüksek mahkeme heyeti üyelerinin arasında biraz tuhaf görünen, genç sarışın bir sulh mahkemesi hakimi*” diye tanımladığı hakimin, “*gleichschaltung-koordinasyon*” adına artık kanunlara uymak zorunda olmadıkları, metne değil ruhuna dayanmadıklarında taşrada bir sulh mahkemesine gönderilme riskine karşı uyarısını, incelikle hazırlanan hukuki değerlendirmelerin ve sonunda yüksek mahkeme binasının terk edilmişlik duygusunu hatırlattı. Böylesi bir ruh halini kabul etmedikleri ve adalette ısrar ettikleri için teşekkür ediyorum hepsine.

İçinde bulunduğum, yalnız ben değil Türkiye’de yaşayan herkes için ilginç olduğunu düşündüğüm bu duruma gelince; Sokrates’in savunmasının başında söyledikleri ile başlayayım ben de sözlerime: *“Beni suçlayanların üzerinizdeki etkisini bilemiyorum; fakat sözleri o kadar kandırıcıydı ki, ben kendi hesabıma onları dinlerken az daha kim olduğumu unuttuyordum”*. Ben de bu suçlamaların üzerinizdeki etkisini bilemiyorum ama kim olduğumu neyse ki unutmadım. İnsanlık tarihinin biriktirdikleri ile Immanuel Kant’ın “Saf Aklın Eleştirisi”nde söylediği gibi aklıma, tüm görevlerin en zoru dese de, *kendini bilme görevini* yeniden tanımlıyorum. Tüm temelsiz iddiaları reddedecek bir mahkeme kuruyorum zihnimde. Aklımı bir tahakküm aracı olarak kullanmayı değil, özgürlüklerin kaybedildiği, insan onurunun yok edildiği sınırsız iktidara, her türlü değere sahip olarak yok eden katıksız bir güç düzenine boyun eğmeden, tam da Sokrates’in benzetmesiyle *“devletin başına musallat olan at sineği”* olmaya çalışıyorum. *“Hak yolunda çalışan bir kimsenin devlet adamı değil, sadece yurttaş olarak kalması gerektiği”* uyarısına katılıyor ve bu yaşım kadar da elimden geldiğince bir yurttaş, bir hekim, bir adli tıp uzmanı, bir bilim insanı ve insan hakları savunucusu olarak ödevlerimi olabildiğince eksiksiz yerine getirdiğime, üzerinde düşünmeye değer bir hayatım olduğuna kanaat getiriyorum.

Önce hekimlikle, hekim kimliğimle başlamalı. Virchow’un tanımını benim için hep yol gösterici olmuştur: *“Hekim zor durumda olanların avukatı (sesini duyurana) olmalıdır”*. Bu sözü burada saygıyla, sevgiyle andığım patoloji hocam Talia Bali Aykan’dan duyduğum günden beri de, belirtilen ilkeye hep sadık kaldım. Bu toprakların en zor durumda hastalardan olanlarla Verem Savaş Dispanserinde başladığım hekimlik karşılaşmalarım, Talia hocamın yönlendirmesiyle adli tıp uzmanlık eğitimi ve Spinoza’nın dediği gibi *“ıstırap görüldüğünde son bulur”* anlayışıyla, kimliğinden bağımsız tüm insanlığın ıstırabını görünür kılma çabasıyla sürdü.

Adli tıbbın özellikle 70’ler ve 80’lerde dünyanın pek çok ülkesinde ıstırabı yaratanın kimliğini gözeten, ıstırabı çeken bu kimlik ışığında görmezden gelen yapısını değiştirmek üzere, eğitim içeriğimizi, bilimsel yaklaşımın o nesnel ve bağımsız niteliğini geliştirmek için mücadele etmek adına; bilimsel meslek örgütümüz olan Adli Tıp Uzmanları Derneği’nin kurucularından, bugün Türkiye’de hem ulusal hem de uluslararası saygınlığı olan indekslerde yer alan alanındaki tek bilimsel dergimiz Adli Tıp Bülteni’nin yayın hayatına başlamasının öncülerinden olma onurunu taşıyorum.

Kendim de öğrenerek yol aldığım bu süreçte, adli tıbbın özellikle bağımsız bir yapısı olmadığına devletlerin işlediği iddia edilen suçların görünmez kılınmasında bir araca dönüşebileceğini keşfetme olanağı buldum. İşte bu keşif, Sokrates’in *at sineği* olarak devleti rahatsız eden insan hakları mücadelemle buluşturdu adli tıp uzmanı kimliğimi. Yaptığım yüzlerce araştırma, yazdığım

makaleler ve kitaplar, kitap bölümleri hep *ıstırabın kimliğinden bağımsız görünür kılınmasına* dair yöntemleri içeriyor. Danışmanlığını yaptığım son tez çalışması gözümüzle göremediğimiz bedensel yaralanmaları görünür kılmak üzere termal kameradan yararlandığımız bir araştırmaydı. Zarar verenin değil, görünür kılanın cezalandırıldığı koşullarda ortaya çıkan zorunlu emekliliğim nedeniyle resmi danışmanlık sıfatım sona erse de, başından sonuna heyecanla yer aldığım bu araştırmada görev üstlenen meslektaşlarıma da teşekkür borçluyum.

İnsan hakları mücadelesini adli tıp uzmanı kimliğimle harmanladığım çalışma yıllarımın başlarından itibaren görünür kılma çabamın cezalandırıldığı ya da cezalandırılmaya çalışıldığı olumsuz durumlar kadar, hatta daha fazla, bu emeğin değer gördüğü bir hayat yaşadım. Bu ilginç sürecin başından beri desteğini hissettiğim, bugün de sizlerin gördüğü tablo, bu değer yansımasıdır.

BM İşkenceye Karşı Sözleşmenin hazırlanmasında emeği olan, bugün ne yazık ki aramızda bulunmayan ve Yunanistan için de bir kayıp olarak nitelenmesi gereken sevgili meslektaşım Maria Kalli'yi tanıma, dostu olma, ondan öğrenme olanağı verdi bu hayat bana. Veli Lök hocamı, Fikri Öztop hocamı tanıyıp öğrencileri olabildim. PHR (Physicians for Human Rights- İnsan Hakları için Hekimler) ile Bosna'da toplu mezarlarda çalışıp ıstırabı görünür kılma çabasında Bob Kirsher'dan, insan hakları ihlallerinde hekim sorumluluğun önemini kavramamı, içselleştirmemi sağlayan Vincent İacapino'dan öğrendim, birlikte çalıştığımız, birbirimizden öğrendiğimiz yolların sonunda bugün bir BM kılavuzu olan "İşkencenin Etkili Soruşturması ve Belgelenmesi El Kitabı-İstanbul Protokolü" yazıldı. İlk baskısında yazarlarından biri olduğum bu kılavuzun 2022 güncellemesinde kurucular kuruluna layık görüldüğüm Türkiye İnsan Hakları Vakfı adına editörlerinden biri oldum. Tüm dünyadaki işkence rehabilitasyon merkezlerinin bir araya geldiği IRCT (International Rehabilitation Council for Torture Victims- Uluslararası İşkence Rehabilitasyon Konseyi) içinde dünyanın dört bir köşesinde, hem İstanbul Protokolü eğitimlerinin düzenlenmesi, eğiticiliği, hem de işkence izlerinin görünür olması için, pek çok ülkeden meslektaşım ile birlikte çalıştım, IFEG (Independent Forensic Expert Group- Bağımsız Adli Uzmanlar Grubu) üyesi olarak belgeleme çalışmaları ve birçok ülkenin yüksek mahkemesi tarafından kararlarını yeniden değerlendirme aracı olarak kullanılan tutum belgelerinin hazırlanmasına katkı sundum. İsrail'de gözaltında ölen bir gencin defin için hazırlanırken çekilen fotoğrafları ve otopsi raporunun karşılaştırması ile hazırladığım tıbbi değerlendirme, yüksek mahkemece dikkate alınıp, Adli Tıp Kurumu başkanının görevden el çektirilmesini sağladı. Bahreyn'de bir gencin yeniden yaptığım "gayri resmi" otopsisinde ve aldığım doku örneklerinin incelenmesinde, elektrik işkencesini görüp görünür kılıp, yargıda karşılık bulmasa da, ailesinin ıstırabını bir nebze olsun dindirebilecek öteki göz oldum.

Yaşadığım topraklarda, kendi memleketimde ise ilk cezalandırma girişimini gene bir video ile yaşadım. Gözaltında fenalaşıp, hastaneye kolluk tarafından yolda bulunduğu iddiasıyla getirilen, ölümünün ardından bir veteriner patolog tarafından yapılan otopsisinde “darp cebir izi” görülmeyen gencin, defin için hazırlanırken ailesi tarafından çektirilen videosu yol gösterdi olmayan “darp cebir izi”ni görmemizde, ön tanıya ulaşmamızda. Hastane kayıtları ile işkenceyi tanımlayabildik, tanı koyabildik.

Beyanımın bundan sonrası bu ilginç duruma, adli tıp bildiğini söyleyen savcının iddialarına, o iddiaları benimseyen ve tutuklama kararını veren yargıca, kaçacağım şüphesiyle tutukluluğumun devamına karar verip dosyayı kabul eden sizlere söyleyeceğim sözdür. Yıllarımı verdiğim adli tıbbı, hele ki toksik (zehirli) gazlar ve kimyasal silahlar konusunda pek çok ulusal ve uluslararası makale ve kitap yazmış bir bilim insanı olarak, adli tıbbı bildiğini iddia eden savcıdan, kabul edersiniz ki, epeyce fazla vakıf olduğum aşıkarken, bilimsel bir tartışma yerine linç girişiminde bulunanlara, tıbbi değerlendirmeye katılmadığını ifade eden tıp dışı insanlara bir çift sözüm var.

O zaman önce bilim felsefesi, bilimsel bilginin oluşum süreci ile adli tıbbı dair bazı konuları da açıklığa kavuşturmak gerekiyor.

Nesnel gerçeklerin bilimsel analizinde, bilimsel önermelerle başlayan süreç, bu önermeler bizden çıksa da bilimsel yöntemle yadsıma çabasıyla sürer. Ancak tüm yadsıma adımları sonuçsuz kaldığında, o önermemiz artık bir bilimsel hakikate dönüşür. Buna rağmen B. Russell’in dediği gibi, *“akılcılık, kesinliğin olanaklı olmadığı durumda, olasılığı en kuvvetli görüşe ağırlık verir. Yabana atılmayacak olasılıklar da kenarda durur, yeni kanıtlar bu olasılıkları güçlendirir”*.

Burada B. Russell’in kesinliğin olanaklı olmadığı durumda, olasılığı en kuvvetli görüşe ağırlık verme ifadesinin, yıllar sonra uluslararası kılavuzlarda yerini bulduğunu ve kanıt standartlarının dört temel tanımının ortaya çıktığını söylemek gerekir[1]

1. Makul şüphe: Sorgulanan olayla ilgili şüphe ortaya çıktığı, ancak başka sonuçların da mümkün olduğu durum (%40). Klasik ifade ediliş, *“bu makul sonuç muhtemeldir”*
2. Olasılıklar dengesi (yeterli delil):Bulguyu destekleyen deliller daha fazladır (%51). Klasik ifade: *“Bu makul sonuçtur”*
3. Açık ve ikna edici delil: Bulgu için somut destek, belirgin ölçüde delil bulguyu desteklerken sınırlı bilgi tersini önerir (%60). Klasik ifade: *“Açıktır ki...”*

4. Tartışmasız /kuvvetli delil: Sonuca vardırırn veya yüksek düzeyde ikna edici delilin desteklediği bulgu (%80). Klasik ifade: “*Tartışılmaz, inkar edilemez*”

Burada gerçeğin araştırılması için yapılan çalışmalar tanımlanırken, bir insan hakkı ihlali ile ilgili iddialar olduğunda, sivil toplum örgütleri tarafından yürütölen çalışmalardan söz edilmelidir[2]. Bu çalışmalar uluslararası soruşturma komisyonları aracılığı ile yürütölüp raporlanabilir ancak bir mahkeme yerine geçmez. Hukuki değerlendirmenin bir parçası ve aracı olabilir [3].

İddialar ve bir kuşku ortaya çıktığında, bu tür iddiaların bağımsız ve nesnel ölçütlerle tartışılması, araştırılması toplumda adalet duygusunun sarsılmaması için bir zorunluluktur.

Çünkü başkasına zarar verme, incitme farkına varmasak da bizi, inciteni ve tanık olanları da incitir.

Bilim birbirimize zarar verme olanaklarını da arttırır ve bu koşullarda toplumsal yaşamın sürmesini olanaklı kılanın, aklın eyleme egemen kılınması olduğunu söyler Russell, “*Sorgulayan Denemeler*”inde.

Ne yazık ki son dönemde Kant’ın savunduğu aklın yerine kendilerine yeni Kantçılar diyenlerin akıl dışılığa kayıtsız bir teslimiyetle karşı karşıya kaldığına ve hakikat ötesi çağın hakikat bükücülerinin de bilimsel paradigmada yer edindiğine tanıklık ediyoruz. Bu nedenle Hume’un bilimi reddeden felsefesine değil, kavramları sakatlanmamış bir hakikati kavrama niyetindeki siyaset felsefesine de ihtiyacımız var, bilimin o nesnel ve bağımsız olması gereken yaşamdan yana kurulacak karakterinde. “*Her şey boyunduruk altında kaldıkça, her şey yok olup gitmiş demektir, baştakiler canlarının istediği gibi ortadan kaldırır onları*” der Rousseau “Toplum Sözleşmesi” eserinde. Burada Tacitus’u, Agricola’daki sözünü anlamadan olmayacak “*ub, slitudinem faciunt, pacem appellant- ıssızlık yarattıkları yerde barış var diyorlar.*” Özgürlükten vazgeçip konformizme sivrulmanın yıkıma götürdüğünü söyler Rousseau. Nesnel, bağımsız ve yaşamdan yana bilimselliğin, özgürlüğünü feda edemeyeceği muhakkaktır. Bu özgürlüğe karşı kendisinden farklı düşünceleri cezalandırarak “gerçek” üreten faydacıların güvenle söyleyerek, bu üretileni hakikate yaklaştırma çabasını ve nihayetinde ortaya çıkan gerçeği kendisinin bildiğini sanmayı zölüm olarak tanımlıyor Russell.

O nedenle özgür aklın eyleme, bilime egemen olması, gerçeği kendisinin bildiğini sananların zulmünü de önleyecektir. Toplumsal yaşamın sürmesini olanaklı kılmak adına da bu bilimsel yaklaşımların kılavuzlarını oluşturmak, onları da ortak aklın bilimin kötüye kullanılmasının denetim mekanizmaları olarak değerlendirmek gerekir.

Memleketini, insanlarını seven hekimler olarak, uzmanlık alanımın da kattığı bilgilerle, devletin işleyişine koşulsuz bağlılık yemini edemeyeceğimi, bizlerin hekimler olarak bağtımızın insanlık olduğunu bir kez daha anımsatmak boynumun borcudur. Locke'den Hobbes'a, Leviathan'a uzanan yolda, devlet adını verdiğimiz aygıt, elinde bulunduğu siyasi otoritenin emelleri doğrultusunda erki kötüye kullanabilir. İnsanlık tarihi bu kötüye kullanımlarla, ona karşı mücadelelerin tarihidir zaten. O nedenle biz yurttaşlara düşen sorumluluk da, erkin kötüye kullanılmasını önleyecek tedbirleri almak, bunun için yan yana dayanışmayla durmak ve uygulamaları titizlikle denetlemektir. Şirket hastaneleri ile sağlığa ayrılan sınırlı kaynağın 1/5'ini heba etmenin de, sağlığı bir tüketim nesnesine dönüştürme ısrarının da, mesleki bağımsızlığımızı ortadan kaldırma çabalarının da, koruyucu hekimliği, hekimliğimizi değersizleştirerek hastanede karşıladığımız küresel salgında meslektaşlarımızı yitirmemizin sebebi olmalarının da, daha ötesinde kışkırttıkları sağlık talebiyle şiddet nesnesine dönüştürülmemizin de karşısında durmak için bir araya geldiğimiz, adı altında mücadele ettiğimiz Tabip Odaları ve Türk Tabipleri Birliği işte bu denetimi yapacak emek ve meslek örgütlerinden sadece birisidir. Bugüne dek bu ödevini layıkıyla yapmaya hep gayret etmiş, siyasi otoritenin aidiyeti değişse de, Nusret Fişek hocamızdan beri de bu denetimlerin hesabı sorulmuş, bedel ödetilmeye çalışılmıştır. Bugün de meslektaşlarımızın oylarıyla üstlendiğimiz görevimiz, bir adli tıp uzmanı hekim olarak paylaştığım tıbbi görüşüm ileri sürülerek benzer biçimde kriminalize edilmeye çalışılmaktadır.

Devlet adı verilen aygıt, elinde bulunduğu siyasi otoritenin kimliği doğrultusunda, tüm kurumlarıyla bir suç yapılanmasına dönüştürülebilir. Bu dönüşümün önündeki engel, yok etmeye çalıştıkları toplum olma becerisi, yurttaşların toplum olma ısrar ve sorumluluğu, bunun için ve denetlemek üzere kurdukları yapılanmalar, örgütlerdir. Bu aygıtların işleme konusunda ısrarcı oldukları, uluslararası bağitlarla ve insanlığa, insanlık değerlerinin korunmasına ilişkin geliştirilmiş örgütlerle önleme çabalarına rağmen yetersiz kalınan, insanlığa dair suçlar ve insan hakları ihlalleri de bir hekimlik uygulaması olarak adli tıp uzmanlığının çalışma alanına girmektedir. Çalışma alanımızın sınırlandırılması ve kriminalize edilmesi ise kabul edilemez.

Adli tıp uzmanlığı, hekimlik uygulamalarında çok yakından bilinmeyen, tıp fakültesi eğitimi sırasında da pek vakıf olamadığımız bir alandır. Oysa aciller başta olmak üzere hekimlik uygulamamızda oldukça sık adli olgularla karşılaşır ama pek fark etmeden etrafından dolaşırız. Adli olgu deyince, bu devlet aygıtının Türkiye'deki adli tıp yapılanmasından beslenen bir algıyla kolluk, savcılık ve mahkeme ile ilişkili olmasını gerekli görürüz. İş kazaları kayıtlara girmez, meslek hastalıkları görülmez, aile içi şiddet merdivenlerden yuvarlanır, çocuk istismarları atlanır. Bazen de yaralanmalara dair "adli tıp" derslerinden kalanlar birbirine karışır, olmayan istismarlar aileleri dağıtır,

ruhsal destekle güçlendirilmeden yapılan cevval bildirimlerle cinsel saldırılar toplumsal bir saldırıya dönüştürülür.

Adli tıp uzmanlığı ve öğretim üyesi olarak üniversitede sürdürdüğüm çalışmalar, uluslararası görevlerdeki gözlemlerim 15 yıllık bir birikimin ardından Tıp Fakültesinde bir adli tıp polikliniği kurma ve resmi adli tıp işleyişinde gözden kaçan, görmezden gelinen veya o işleyişe erişemeyenlerin bireysel başvuru yapabileceği bir birim oluşturma düşüncesi, meslektaşlarımla uzun tartışmaların ardından 1999 yılında hayata geçti. Türkiye'nin ilk adli tıp polikliniği İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı bünyesinde kurulmuş oldu. Bu öncü girişimin ne denli etkili olduğu, bugün Türkiye'nin pek çok yerleşik tıp fakültesinde ve ardından Sağlık Bakanlığı hastanelerinde de adli tıp polikliniklerinin peş peşe ortaya çıkmasından da anlaşılmaktadır. Yıllar içinde bu polikliniğin birçok başvurusu ile hazırlanan tıbbi değerlendirmeler hem ulusal yargı süreçlerinde, hem de AİHM kararlarında Abu Ghraib ve Guentanamo işkence iddialarının araştırılmasında katkı sunan belgeler olmuştur.

Adli tıp uzmanlığı birbiriyle uzlaşmaz tarafları olanların içinde, tüm taraflara eşit mesafede durarak, nesnel bilimsel ölçütlerle zararı saptama, ölçme değerlendirme ve hakikati ortaya koyma çabasının olduğu bir hekimlik uygulamasıdır. Bazen önce istismara uğrayan çocuğu, ardından da demans nedeniyle tüm inhibisyonları ortadan kalkmış istismarcısını ardı ardına muayene edersiniz. İki tarafında yaşadıklarını dikkate alan, nesnellikten ve bilimsellikten ödün vermeyen, insanla karşılaşmanın hekimlik değerlerinden süzölmüş tutumuyla davranırsınız.

Taraflar arasında ki güç dengesizliği ise adli tıp uygulamalarının en zorlu alanıdır. Devletlere uluslararası bağitlarla tanımlanmış yükümlölüklere aykırı insanlığı karşı suçlar, insan hakları ihlallerine dair iddialarda, iddianın bir tarafı olan devlet, onun araçlarını elinde bulundurma yetkisi olan erk ise, çalışma koşullarının bağımsızlığını garanti edecek bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. İnsanlığa dair ilerlemeler daha önce de belirttiğim gibi bunu sağlayacak kurumlaşma önerileri ve çalışma ilkelerini içeren kılavuzların hazırlanmasını gerektirmiş, uzmanlık alanımızda yaptığım çalışmalar bana da, daha önce de belirttiğim gibi bu kılavuzlardan birinin yazarlarından olma olanağı vermiştir. İstanbul Protokolü, bir yaşam biçimi olarak benimsediğim hekimliğimin, insanlık için sürdürdüğüm insan hakları mücadelemın bir armağanıdır. Bu kılavuzu hazırlarken esinlendiğimiz Minnesota Protokolü de iddianameye konu olan programda andığım kılavuzlardan diğeriştir.

Adli tıp uzmanlığında, hakikat arayışımız sırasında her zaman zarar gören/gördüğü iddia edilenle doğrudan karşılaşma olanağımız olmayabilir. Ortada bir suç iddiası varsa haliyle suçu ve delilleri gizleme çabası da olabilir ve

primer/birincil delillere ulaşmak güçleşir, onları arama gerekliliğini desteklemek için sekonder/ikincil veya dolaylı deliller kullanılabilir. Özellikle insan haklarının korunması bağlamında devletlerin işlediği iddia edilen suçların devletlerden bağımsız araştırılabilmesi için ve bu araştırmaları yapanların dayanaksız biçimde suçlanmalarını önlemek amacıyla hazırlanmış pek çok kılavuzdan birisi de, OHCHR'ın bir BM belgesi olan "*Commisions of Inquiry and Fact-Finding Missions on International Human Rights and Humanitarian Law: Guidance and Practice (Uluslararası İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Gerçeği Araştırma ve Soruşturma Komisyonları Rehber ve Uygulama Kitabı)*" isimli 2015 tarihli kılavuzu, ayrıca onun ışığında Leiden Üniversitesi'nden bilim insanlarının da katkılarıyla hazırlanmış bir rapor olan; "*Report on Digitally Derived Evidence Used in UN Human Rights Fact-Finding Missions. Approaches and Standards of Proof (Dijital Olarak Elde Edilen Delillerin İnsan Hakları Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Rapor: Kanıt Standardı ve Yaklaşımları)*"dır.

Primer (birincil) ve sekonder (ikincil) kaynaklar veya delillerin değerlendirilmesi, açık kaynakların tartışılması ve bu bağlamda fotoğraf, video vb dijital delillerin ele alınmasında gerçeği araştırma komisyonlarının yaptığı değerlendirmelerin yöntemleri belirtilmektedir.

Leiden Üniversitesi'nin birçok gerçeği araştırma görevinde dijital delillerin değerlendirilmesini tartıştığı raporunda video ve fotoğrafların orijinalliği doğrulandığında primer bilgi kaynağı olarak kabul edildiği, kurbanlar veya tanıklardan doğrudan elde edilen bilgi ile eşdeğer olduğu belirtilmektedir. Komisyon raporlarının bir kısmında orijinalliğin komisyon tarafından belirlendiği ifade edilip açıklama yer almazken, örneğin 2019 Myanmar raporunda "*örgütlerin ham veri ve notları, uzman görüşleri, başvuru ve açık kaynak materyalleri gibi sekonder (ikincil) bilgi ile kontrol edilmiş, dijital doğrulama için...uzman görüşü de alınmıştır*" ayrıntılı açıklaması ile bir çok güvenilir bilginin de bir araya getirildiği tanımlanmıştır[4]

Bu raporun dayandığı BM Kılavuzu da komisyonların yararlanacağı kaynakları tanımlayarak[5], bilgi kaynaklarını primer ve sekonder olarak sıralamakta [6], c bendinde de video materyal ve fotoğrafları ayrıntılı olarak aktarmakta, görüleceği üzere bu bendi d bendindeki resmi belgelerden ayrı ele almaktadır. Günümüzde mobil telefonlar yüksek nitelikli fotoğraf ve görüntü elde edilebilmesi özelliği ile ve you tube benzeri kamuya açık alanlar veya facebook gibi sosyal iletişim mecralarına yüklenerek soruşturmacılar için, özellikle de olay yerine ulaşılamadığı koşullarda önemli bilgi kaynağı olabilmektedir. Bu tür kaynaklar propaganda materyali olarak da kullanılabilirdiğinden bu materyalin orijinalliği, kullanım değeri, üzerinde değişiklik yapıp yapılmadığı, olayın gerçekleşip gerçekleşmediği, görüntülerdeki kişilerin bu eylemlerde yer alıp almadığı bağımsız kaynakların biraraya getirilmesi ile değerlendirilmeli,

özellikle görüntüleri sağlayan tanıkların beyanları da değerli bir bilgi olarak kullanılmalıdır [7].

Propaganda iddiasıyla suçlandığım yayına ve konuşma içeriğine gelince; sorularla birlikte 7 dakikalık konuşma bir komisyon faaliyeti değil, ancak bu tür komisyonlara sekonder (ikincil) bilgi kaynağı olarak sunulan türde bir videonun insan hakları ihlalleri üzerine uzmanlaşmış bir adli tıp uzmanı olarak tarafımdan yapılan adli tıbbi değerlendirme. Ayrırcı tanı basamaklarını o kısa yayında aktaramayacağım için, bu değerlendirme sonucu ulaştığım ve kısaca ifade ettiğim bir ön tanıdan söz ediyoruz.

Burada size ayrırcı tanı basamaklarını da aktarmak isterim.

Videoda karanlık bir ortamda bulunan kişilerden bazılarında kimi belirtiler gözleniyor. Aynı ortamda o belirti gösterenlere yardım eden ama etkilenmemiş görünenler var. Bu etkisini zamanla yitiren bir uçucu madde-gaz formu düşündürüyor. Bunu destekleyen ve toksik bir gaz formu düşündüren ikinci veri, etkilenenlerden birinin ağzında kanlı köpüklü bir sızıntı olmasıdır. Bu da kanlı köpük dolayısıyla akciğer etkilenmesini, solunum yoluyla alınmış toksik bir gazı destekliyor. Ayrıca bu kişide istemsiz kasılma benzeri hareketler sinir sistemi tutulumunu düşündürüyor. Etkilenen diğer kişide de öforiyi işaret eden belirtiler gözleniyor. Aynı ortamda bulunanlarda, farklı etkilenmeler o ortamda kalma, maruziyet süresi ve yoğunluğu ile ilişkili olabilir. Özellikle uçucu ve havayla yer değiştirme özelliği olan toksik gazların bazılarında ortaya çıkabilen bu tür belirtiler zarara yol açan bir etken varlığı için tıbbi olarak olasılıklar dengesi oluşturduğunda (%51- yeterli delil) bu makul sonuç ışığında yapılması gereken de; o etkenin türü, oraya hangi yolla ulaştığı ve ulaştıran sorumluların saptanması için etkili bir soruşturma ve tıbbi belgelemedir.

Savcının eşanlamlı iki sözcüğü peş peşe kullanıp “teşhis/tanı koyduktan sonra ileri tetkik” isteyemeyeceğim sonucuna varmış olması da bu bilgi eksikliğinin bir tezahürüdür. Videodaki belirtiler üzerine yaptığım “*belli ki bir toksik/zehirli gaz kullanılmış durumda*” makul sonucuna ulaştığım tıbbi değerlendirme, bir “ön tanı”dır. Çünkü olay yerinde yapılacak inceleme, alınacak örneklerden yapılacak laboratuvar tetkikleri ve cenazelerin Minnesota Protokolü ışığında gerçekleştirilecek otopsileri ile etkili bir belgeleme ve olay yerinin iddia edilen olayla ilişkisi, bir kimyasal etken saptandığı koşulda bunun yasak silah olup olmadığı saptanabilir, dolayısıyla etkili bir soruşturma kılavuzlarda da belirtildiği şekilde bağımsız uzmanlar tarafından araştırılmadan, “tanı” bileşenleri olarak bu zararlı (sağlık üzerinde olumsuz etkileri görülen) etkenin türü, hangi yolla kim veya kimler tarafından bu olay yerine ulaştığı yani sorumluların saptanması olanaklı değildir. O nedenle yayında belirttiğim tıbbi görüş bir ön tanıdır. Tanıya erişebilmek için de etkili ve bağımsız bir soruşturma ve belgeleme gerekmektedir.

Hepimizin hekimlik uygulamalarında ön tanı, hatta tanı sürecinde bize dayatılan o birkaç dakikalık yakınma dinleme, gözlem ve başarabilirsek muayene sürelerine mesleki birikim ve deneyimimizi edindiğimiz yılları da kattığımızı, sizler de benim kadar bilirsiniz. O bir iki dakikalık video izleme süresinin ardında da, programda birkaç cümleye sığdırmaya çalıştığım 35 yılı aşkın deneyim ve 45 yılı bulan hekimlik bilgi birikimim var.

Yayında da ifade ettiğim, ekte sunduğumuz OHCHR Kılavuzunun Ek 1’inde anılan diğer kılavuzlar da, bu değerlendirmeler için kullanılan kılavuzlar arasındadır.

Bu birikimden heybemde kalan bir örneği de burada paylaşmak yerinde olacaktır. Arap baharının yaşandığı ülkelerden birinde kolluk görevlilerinin yoğun göz yaşartıcı gaz kullanımı ve bir gaz kanisterinin göğsüne isabeti ile aracı içinde öldüğü iddia edilen bir kişi hakkında, ülkenin insan hakları savunucuları aracın ve ölen kişinin fotoğraflarını ileterek göğüsteki yaralanmanın gaz kanisteri isabeti ile olup olmayacağını sormuştu. Araç özellikleri de dahil geçmiş bilgiler ve araç içinde bulunan hava yastığı ortasında yerinden ayrılmaması beklenen metal aksamın araç içindeki fotoğrafı ve şekli ile göğüsteki yaralanmanın uyumlu olduğunu ve bu ölümcül yaralanmanın metal aksamın çarpması ile meydana gelmiş olabileceğini belirtmiştim. Bu bir ön tanı idi, tanı için ayrıntılı inceleme gerekeceğini de ifade etmiştim. Kimse çelişkili bulmamıştı.

Adli tıp uygulamalarında elimizdeki veriler yetersiz olduğunda da, ön değerlendirme raporları hazırlayabiliriz. Siz hukukçuların anlayacağı dilde söyleyecek olursak “geçici rapor” dediğiniz türde raporlar, ek verilerle desteklendiğinde bütünlüklü bir tıbbi değerlendirmeye hazırlık olur. Gene sizin dilinizde yer alan “kati rapor”, bazı meslektaşlarımın da yetersiz adli tıp bilgisi nedeniyle yanlış olarak kullandığı bir terimdir. Bir adli rapor geçici de, kati de olmaz. Ön değerlendirme raporu, sonraki adli tıbbi değerlendirmelere katkı sunar, yeni incelemeler ve verilerle zenginleşerek bütünlüklü, bazı durumlarda seyri değişebilen bir adli tıp değerlendirmesine dönüşebilir. Alanımızın önemli isimlerinden Bernard Knight’in ifadesiyle “*adli tıpta ne asla, ne daima*” vardır.

O nedenle savcının “*hem teşhis ve tanı koyduğum hem de yerinde inceleme yani ileri tetkik önerdiğim dolayısıyla çelişki bulunduğu*” tanımlaması adli tıp yönünden bilim dışı bir yaklaşımdır.

Yayın organının niteliği üzerinden bilimsel bir değerlendirmenin suç olarak tanımlanması ise insan hakları savunucusu kimliğimle örtüşmemektedir. Bir insan hakları savunucusu olarak Arendt’in çok yerinde bir biçimde ifade ettiği “*haklara sahip olma hakkı*” temel ilkesiyle, yayın organlarının “kim, ne” olarak tanımlandığından bağımsız, ifade özgürlüğü ve toplumun haber alma hakkını gözetme sorumluluğum bulunmaktadır. Bu nedenle de kimin

aradığıyla, yayının politik çizgisiyle ve hangi yayına bağlandığımla ilgilenmiyorum. Günümüzün en önemli bulduğum filozoflarından Etienne Balibar'ın adımı, beni insan kılan Kant ve Arendt ile birlikte anarak onurlandırdığı destek metninde ifade ettiği üzere; *“Aydınlar ve uzmanlar seslerini yükselterek, suçları duyurarak hukuku ve insan haklarını ihlal eden uygulamaları eleştirerek devleti zayıflatmıyor, meşru otoritesini ortadan kaldırmıyor, aksine hayati öneme sahip olan yurttaşlık görevini yerine getiriyorlar”* yaklaşımı, Rousseau'nun da toplum sözleşmesinde belirttiği gibi *asıl yasalara uyulmamasının devletin meşruiyetini zedelediği ve “eriyip gitmesine” yol açacağı* düşünüldüğünde; bir hekim, adli tıp uzmanı, bilim insanı ve insan hakları savunucu olarak bilimsel özgürlük ve ifade özgürlüğü hakkını kullandığım görülebilir ve hak kullanımı suç olarak tanımlanamaz.

Burada kısa da olsa sevgili Nilgün Toker'in, insan hakları alanında çalışan bir siyaset felsefecisinin aklına da başvurmak isterim. Yurttaş sorumluluğu ve bilim insanı sorumluluğunun birbiriyle ilişkili ancak bilim insanı sorumluluğunun yurttaş sorumluluğunun ötesine uzanan, daha geniş bir alanı kapsayan sorumluluğu. Bizler bilim insanları olarak önce bilimsel bir kamunun parçası olduğumuz için, yurttaşlık tanımının içerdiği ifade özgürlüğü ile sınırlandırılmayacak biçimde bilimsel kanaatimiz, bilimsel ölçütlerle, bilimsel kamuoyunca tartışılır. Bilim insanının yurttaşlık alanına, kamuya konuşması ise farklı bir sorumluluktur. Bilgiden kaynaklı sorumluluğumuz aynı zamanda yurttaş olmaktan kaynaklı sorumluluğumuzla birleştiğinde önemli bir niteliğin taşıyıcısı olacağımız da muhakkaktır. Görme, anlama, bilme kapasitesi bilimsel etkinlik aracılığıyla genişlemiş olan bilim insanı bu kapasiteleri aracılığıyla yurttaşlık alanına, kamuya uyarma, gösterme sorumluluğu da taşımaktadır. Sevgili Nilgün Toker'in tanımlamasıyla bir kamusal entelektüel olarak soru sorma, kamuya hakikat talebi bildirme, dolayısıyla “araştırılsın” dememin anlamı da bu sorumluluğa dayanmaktadır.

Bu beyanı bitirmeden önce altını önemle çizmek istediğim bir konuda Türk Tabipleri Birliği Merkez Konsey Başkanlığı üzerinden, diğer kimliklerimden arındırılma girişimidir. Elbette TTB Merkez Konseyine seçilenler olarak hekimlere ve halk sağlığını korumak adına topluma karşı sorumluluklarımız var. Ancak bu seçim ve üstlendiğimiz sorumluluk bizleri diğer görev ve sorumluluklarımızdan azade kılmıyor. Kimliklerimizi ortadan kaldırmıyor. Örneğin 2. Başkanımız Ali İhsan Ökten hala yetkin bir beyin cerrahı olarak ameliyatlarına devam ediyor, iyi bir fotoğrafçı olarak görsel şölenleriyle de insanları zenginleştiriyor. Onu bu kimliklerden soymak, ayırmak mümkün olmadığı gibi, beni de yalnız bu ülkenin değil dünyanın kabul ettiği adli tıp uzmanı kimliğimden arındırmak, özellikle de insan hakları ihlali iddiaları ortaya çıktığında ilk danışılacak adli tıp uzmanlarının başında geldiğimi yok saymak mümkün değil.

Merkez Konsey üyeleri olarak birbirimizden bağımsız bu kimliklerimiz, bizleri ve çalışmalarımızı beslese de, Merkez Konsey kimliklerimizden ayrı bir varoluşa işaret eder. Türk Tabipleri Birliği Merkez Konsey Başkanlığı kimliğini, tek kimlikmiş gibi sunmak, diğer kimliklerimi susturmak, varoluşumu sınırlamak anlamına gelecektir.

Brecht'i anmadan olmaz bu beyanda. Hele ki söz konusu olan "suç" ise: *"Nasıl bir zamanda yaşıyoruz ki, suskunlukla geçirilen pek çok suçu içinde barındırdığı için ağaçlardan söz etmek neredeyse suç sayılıyor"*

Hekimlik insana dair, insanı tüm zararlı etkenlerden koruma ve bu etkilerden arındırma çabası olarak insanlığa karşı suçların karşısında durmaktan, insanlık onuruna yönelik ihlallerle örselenmekten korumaya, zehir akıtan fabrikaları durdurmadan, zeytinimize, arımıza, börtü böceğimize sahip çıkmaya, savaşların iklim değişikliğine etkisini bugünlerde sıkça gördüğümüz, duyduğumuz ve basit yöntemlerle önlenebilecek kolera salgınlarıyla karşımıza diken her türden halk sağlığına zararlı duruma karşı duruşa, bu yaşam biçimine verilen addır. Bu yaşam biçimini, duruşumuzu suça dönüştürme çabaları ise beyhudedir. Nazım Hikmet'in dediği gibi *"Yaşamak ciddi bir iştir"*.

R. Şebnem Korur Fincancı

[1] Geneva Academy Standards of Proof in International Humanitarian and Human Rights Fact-Finding and Inquiry Missions- Geneva Akademi Uluslararası İnsancıl ve İnsan Hakları Araştırma ve Soruşturmaları Görevinde Kanıt Standartları, s 48-49

[2] Geneva Academy Standards of Proof in International Humanitarian and Human Rights Fact-Finding and Inquiry Missions- Geneva Akademi Uluslararası İnsancıl ve İnsan Hakları Araştırma ve Soruşturmaları Görevinde Kanıt Standartları, s 11

[3] Geneva Academy Standards of Proof in International Humanitarian and Human Rights Fact-Finding and Inquiry Missions- Geneva Akademi Uluslararası İnsancıl ve İnsan Hakları Araştırma ve Soruşturmaları Görevinde Kanıt Standartları, s 12-13

[4] Report on Digitally Derived Evidence Used in UN Human Rights Fact-Finding Missions. Approaches and Standards of Proof- Dijital Olarak Elde Edilen Delillerin İnsan Hakları Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Rapor: Kanıt Standardı ve Yaklaşımları, s 10-12

[5] Report on Digitally Derived Evidence Used in UN Human Rights Fact-Finding Missions. Approaches and Standards of Proof- Dijital Olarak Elde Edilen Delillerin İnsan Hakları Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Rapor: Kanıt Standardı ve Yaklaşımları, s 37

[6] Report on Digitally Derived Evidence Used in UN Human Rights Fact-Finding Missions. Approaches and Standards of Proof- Dijital Olarak Elde Edilen Delillerin İnsan Hakları Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Rapor: Kanıt Standardı ve Yaklaşımları, s 42-2. madde ilk paragraf

[7] Commissions of Inquiry and Fact-Finding Missions on International Human Rights and Humanitarian Law: Guidance and Practice -Uluslararası İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Gerçeği Araştırma ve Soruşturma Komisyonları Rehber ve Uygulama Kitabı, s 44-45